

REMISSVAR SOU 2018:2 STÄRKT STRAFFRÄTTSLIGT SKYDD FÖR BLÅLJUSVERKSAMHET OCH ANDRA SAMHÄLLSNYTTIGA FUNKTIONER

INLEDNING

”Det är inte smågrus vi pratar om. Det är knytnävsstora stenar som spräcker skallen på en om man får dem i huvudet”.

Så inleds Polisförbundets rapport om hot och våld mot poliser som släpptes i juni 2017:

http://www.polisforbundet.se/Polisf%C3%B6rbundets_rapport_2017_Hot_och_v%C3%A5ld_web.pdf

Polisförbundet har under lång tid uppmärksammat och påtalat att Sveriges poliser har en mycket tuff arbetsmiljö där det är vanligt att man utsätts för hot, våld och trakasserier. Bland de slutsatser som presenteras i ovan nämnd rapport finns att poliserna själva uppger att våldet under senare år ändrat form. Utstuderade våldsytringar uppges ha blivit vanligare. En annan mycket viktig slutsats var att poliserna måste känna att samhället värnar deras säkerhet och att en möjlig väg för att uppnå detta är genom straffskärpningar för brott som riktar sig mot blåljuspersonal.

När det gäller den aktuella utredningen, SOU 2018:2 ”Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner”, tillstyrker Polisförbundet utredningens förslag. Polisförbundet vill dock framföra följande synpunkter.

Införandet av ”Blåjussabotage som nytt brott i brottsbalken

Polisförbundet ser positivt på utredningens förslag att införa ett nytt brott benämnt blåjussabotage. Det är vanligt förekommande att polisfordon får rutorna inslagna eller däckens sönderskurna. Detta innebär förutom de ekonomiska konsekvenserna också en minskad polisiär resurs under den tid det tar att få undan det saboterade fordonet och bemanna ett nytt fordon.

Polisförbundet vill i sammanhanget också särskilt peka på att det införande av blåljussabotage som föreslås borde innebära en i förbundets ögon positiv förändring jämfört med idag i de fall en gärningsman angriper en polishund eller polishäst, till exempel genom sparkar eller stenkastning. Polisförbundet ser också positivt på det signalvärde det innebär att inkludera fängelse på livstid i straffskalan för de grova fallen av blåljussabotage.

Dock, i den föreslagna lagtexten står att gärningen måste ”*allvarligt hindra eller försena...*” Ordet allvarligt indikerar i vanligt språkbruk mycket svåra omständigheter. På en skala som börjar på ”ingenting” och slutar på ”totalt” så är det rimligt att anta att ”allvarligt” kommer i den senare delen av skalan. Det innebär att de flesta gärningar troligtvis inte skulle falla in under straffbestämmelsen eftersom dessa inte har varit allvarliga.

Detta verkar inte vara utredningens avsikt då man i utredningen kan läsa att:

”Gärningar som typiskt sett endast obetydligt kan påverka genomförandet av ett uppdrag, till exempel därför att faran lätt kan undanröjas genom en tillsägelse eller genom att kringgå ett hinder, bör inte omfattas av straffansvar enligt den nu föreslagna bestämmelsen. Det bör därför uppställas ett krav på att gärningen ska vara ägnad att allvarligt hindra eller försena polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård i genomförandet av ett uppdrag.”

Det betyder att man vill undanta bagatellartade gärningar från straffansvar, alltså de som ligger allra längst ner i skalan. Här finns alltså en tänkbar skillnad mellan hur man ska tolka lagtexten och vad som är avsikten med densamma. Vad gäller strafflagstiftning är detta bekymmersamt eftersom HD i målet om uttolkningen av när livstidsstraff ska dömas ut har sagt att domstolarna måste vara väldigt försiktiga med att tolka lagtexten i annan riktning än vad som faktiskt står där.

Polisförbundet anser därför att ordet allvarligt bör bytas ut. I stället bör man uttryckligen fokusera på att inte kriminalisera bagatellartade förseelser. Det kan tex ske genom att man har en lagtext som ser ut som följer.

”... döms, om gärningen är ägnad att hindra eller försena genomförandet av ett uppdrag, för blåljussabotage till fängelse i högst fyra år. Om genomförandet av uppdraget endast i mindre mån/obetydlig omfattning (eller liknande uttryck) hindrats eller försenats ska inte dömas till ansvar.”

Särskilt om valet av påföljd för blåjussabotage

Utredningen skriver beträffande valet av påföljd följande:

”I likhet med vad som gäller för våld eller hot mot tjänsteman bör blåjussabotage dock anses vara ett sådant brott vars art talar emot att använda en icke frihetsberövande påföljd som exempelvis villkorlig dom även om straffvärdet inte är så högt att detta annars har varit uteslutet. Den närmare bedömningen av hur påföljdsbestämningen ska göras måste dock ske i rättstillämpningen”.

Polisförbundet har svårt att förstå och dela utredningens slutsats i denna del.

Att ett brott är ett s.k. artbrott innebär att det krävs särskilda skäl för att döma till annan påföljd än fängelse. Det vanligaste skälet för att undvika fängelse är att den dömda samtycker till samhällstjänst. En omfattande behandling eller andra ingripande åtgärder kan också utgöra ett särskilt skäl för att inte välja fängelse som påföljd utan villkorlig dom eller skyddstillsyn i stället.

Artbrotten har dock olika artvärde. Vissa brott är av så allvarlig art att påföljden alltid ska bli fängelse, ex. mened. Där räcker inte samhällstjänst för att undgå fängelse. Andra brott, såsom misshandel, är artbrott där det går bra med samhällstjänst för att ersätta straff på kanske 1–3 månaders fängelse, men är straffvärdet högre är brottet av så allvarlig art att det ”alltid” ska bli fängelse.

Grovt rattfylleri är ett annat fall där värden under 1,5 promille ger samhällstjänst men över 1,5 promille ger fängelse enligt dagens rättstillämpning.

Utredningen skriver alltså att blåjussabotage ska ha sådan art som talar emot att använda villkorlig dom. Detta stämmer inte med verkligheten om vi ser till de brott som finns idag. När det gäller hot mot tjänsteman är de verbala hoten normalt bötesbrott. Om straffvärdet ligger på fängelsenivå anses brottet normalt inte som ett artbrott utan påföljden bestäms regelmässigt till villkorlig dom och böter. Vid försvårade omständigheter kan dock artvärdet anses vara sådant att det krävs samhällstjänst för att undgå fängelse.

Vad gäller våld mot tjänsteman anses brottet normalt ha ett högre artvärde. Det förekommer dock såvitt Polisförbundet erfar relativt frekvent att så inte anses vara fallet utan att brottet ger villkorlig dom och böter. I allt fall är det mycket ovanligt att våld mot tjänsteman bedöms vara ett så allvarligt brott att påföljden alltid ska bestämmas till fängelse. Det finns fall där så ändå har skett, till exempel vid oprovocerade angrepp på polispersonal som inte alls har något samband med ett konkret ingripande eller i situationer där polismannen inte kunnat freda sig från angreppet. Detta är dock extrema undantagsfall. Polisförbundets uppfattning är därför att utredningen inte föreslagit att brottet blåjussabotage ska vara ett sånt brott som ”alltid” ger fängelse som påföljd.

I stället kommer det troligen finnas utrymme för domstolarna att både döma till villkorlig dom och böter. Normalpåföljden kommer troligen enligt förbundets uppfattning bli villkorlig dom och samhällstjänst och fängelse kommer för normalbrotten att vara ett klart undantag.

Särskilt om våld och hot mot tjänsteman

Utredningen föreslår att straffskalan för normalgraden av våld och hot mot tjänsteman behålls så som de ser ut idag. Polisförbundet hade gärna sett att utredningen föreslagit straffskärpningar även för dessa brott. Så sent som 2016 gjordes en förändring av straffskalan för dessa brott vilket innebar att istället för en straffskala som sträckte sig till fängelse i fyra år så har de nu en straffskala från böter till fängelse i två år.

Polisförbundet delar som tidigare nämnts utredningens slutsats att situationen är allvarlig. Polisförbundet konstaterar också att de allra flesta fall av våld eller hot mot tjänsteman som leder till fällande dom utgörs av brott av normalgraden. I ljuset av de slutsatser som utredningen dragit ställer sig förbundet frågande till varför man inte anser att en straffskärpning även för dessa brott är motiverad. Utredningen slår fast att ett höjt minimistraff för det grova brottet leder till ett ökat utrymme för att beakta brottets allvar inom straffskalan för normalbrottet. Den uppfattningen är vad förbundet erfar inte oomstridd och förbundet hade gärna sett att utredningen lagt ett förslag som innebar straffskärpningar även för brott av normalgraden. Anledningen är följande.

Straffskalan för hot och våld mot tjänsteman börjar som nämnts ovan idag på böter.

Detta efter att det ringa brottet som tidigare gav böter har avskaffats. Utredningen har i sitt förslag skrivit följande:

”Det kan inte anses motiverat att straffskalan börjar på fängelse för exempelvis gärningar som avser en person som under ett ingripande av ordningsvakter eller polis uttalar något som precis når upp till att bedömas som ett hot”.

Detta är ett i förbundets ögon märkligt ställningstagande. Den 1 juli 2017 höjdes t.ex. straffskalan för skadegörelse så att den inte längre innehåller böter utan bara fängelse.

Det finns visserligen kvar ett ringa skadegörelsebrott (tidigare åverkan) som ger böter.

Ringa skadegörelse används dock i praktiken inte eftersom värdegränsen inte används på samma sätt vid skadegörelsebrott som vid t.ex. stöldbrott.

I stället anses t.ex. all offentlig skadegörelse såsom klotter m.m. vara normalgradsbrott.

Även skadegörelse på fönster, dörrar m.m. är brott av normalgraden.

Det betyder att det idag är mer straffvärt att ge sig på en polismans utrustning än att ge sig på polismannen som person. Om någon t.ex. går fram och sliter till sig polismannens utrustning, till exempel en kroppsbyrå kamera eller en mobiltelefon, och har sönder den skulle det aldrig bedömas som ett ringa brott utan alltid som skadegörelse, vilket som sagt bara har fängelse i straffskalan. Det är märkligt att dessa brott är allvarligare än att verbalt hota eller slå en polisman. Rimligen borde så inte vara fallet, vilket enligt Polisförbundet starkt talar för att böter ska avskaffas i straffskalan för våld och hot mot tjänsteman.

Utredningen har vidare föreslagit att minimistraffet för det grova brottet ska höjas från sex månader till ett år. Detta får naturligtvis till följd att den praktiska straffskalan för normalgradsbrott höjs från max fem månaders fängelse till maximalt 11 månaders fängelse. Detta är dock något som i praktiken, enligt vad Polisförbundet erfar, riskerar att få synnerligen begränsad praktisk betydelse.

Ett brott som har en straffskala som börjar på böter kräver en del försvårande omständigheter för att ens hamna på fängelsenivå. Därefter krävs självfallet ytterligare försvårande omständigheter för att klättra i straffskalan. Som exempel kan nämnas att ett verbalt hot från berusad normalt ligger på bötesnivå.

Upprepade verbala hot under intransport till polisarrest kan ”vara värt” en månads fängelse. Om personen använder tillhygge, t.ex. en bräda kanske två eller tre månader, kniv fyra månader... men sen då? Hur många försvårande omständigheter finns det innan brottet blir grovt?

Det finns nämligen en stor skillnad mellan hot och våld mot tjänsteman och vanlig misshandel och olaga hot i det faktumet att en polis normalt ingriper tämligen omgående och avslutar det pågående brottet, i ytterlighetsfallen genom att personen skjuts. Det innebär att ett hotbrott mot en polis normalt inte pågår längre än några sekunder innan det är över, medan hot mot en vanlig medborgare kan pågå i många minuter eller timmar innan polisen avbryter det pågående brottet.

Samma sak gäller vid våld mot tjänsteman där gärningsmannens våldsanvändning normalt avbryts tämligen omgående. Det är därför svårt att se att våldet skulle kunna innehålla så många försvårande omständigheter, när minimistraffet är böter, att man kan hamna högre än två eller tre månaders fängelse. Det kan naturligtvis tänkas att gärningsmannen använder ett mycket allvarligt våld som ett skott med vapen eller liknande. Detta kommer dock enligt förbundets mening i princip alltid att rubriceras som försök till mord, dråp eller synnerligen grov misshandel och då blir brottet våld mot tjänsteman ändå inte aktuellt.

De straffhöjningar som utredningen föreslår i denna del är därför strikt teoretiska och riskerar att inte få någon som helst praktisk effekt.

Polisförbundet kan vidare konstatera att förbundets medlemmar i den undersökning förbundet gjorde och som refererades till i inledningen av detta remissvar uppger att 79% av poliserna utsatts för våldsamt motstånd. Polisförbundet hade därför gärna sett en straffskärpning även för detta brott.

Polisförbundet hade också gärna sett ett återinförande av brottet ”missfirmelse av tjänsteman” i syfte att markera att en gärning riktad mot en polis är att anse som allvarligare än ett ”vanligt” ofredande.

Avslutande synpunkter

Sammanfattningsvis vill Polisförbundet bekräfta att förbundet delar utredningens bild att poliser idag utsätts för grövre våld än för några år sedan. Det finns många exempel på detta under senare år med sprängningar av polisfordon och polisers privata bilar, skottlossning mot polisstationer och enskilda polisers hem, handgranatsattacker, stenkastning och regelrätta överfall på poliser. Hot och våld mot poliser är ett angrepp på demokratin, och ett arbetsmiljöproblem för Sveriges poliser.

Polisförbundet

En väl fungerande polis är en central del av en rättsstat och samma rättsstat har en skyldighet att visa att man står upp för sin poliskår. Utredningens förslag är i den aspekten ett steg i rätt riktning, men mycket mer behöver som nämnts ovan göras på området. Det viktiga i en förändring är den faktiska förändring som sker i verkligheten, inte den teoretiska förändring som görs i skrift. Polisförbundet vill se ett utökat straffrättsligt skydd för Sveriges poliser och annan blåljuspersonal i praktiken. Inte i teorin.

POLISFÖRBUNDET

Enligt uppdrag

Tobias Virolainen

Ombudsman